

Zbyněk Tarant

Analýza sociálních a politických příčin nepokojů v Bahrajnu na jaře roku 2011¹

Abstract

This article attempts to explain causes and events that led to the 2011 Bahraini protests at the Pearl Roundabout. In this article, I argue that the most common explanation – i.e.: the Sunni-Shiite rivalry – has to be understood in a wider historical and geopolitical context that has been determining the actions of the regime. Where the opposition calls for domestic democratic reforms, the regime thinks in the framework of an Arab-Irani/Sunni-Shiite strife over the dominance in the Persian Gulf and treats its Shiite majority as possible “Iranian agents”, even though it is unable to present any real evidence proving the alleged Iranian influence on the Bahraini opposition since the late 1990s. This article is based on secondary literature and media as well as on government statistics and reports by human rights NGOs, together with US diplomatic cables. The article briefly explains the history of Bahrain, the characteristics of the current regime, significant changes in the demography in the last ten years, caused by the policy of “political naturalization” (at-tajnis as-siyyasi), and the sequence of events that caused the tension of the late 2000s, which developed into the political and social eruption of 2011.

1) Tato studie je dílčím výsledkem projektu Studentské grantové soutěže Západočeské univerzity v Plzni SGS-2012-030

Key words: Bahrain, the Arab Spring, Sunnis, Shiites, Iran, Saudi Arabia, Persian Gulf, 2011, at-tajnis as-siyyasi, Pearl Roundabout

1. Úvod

Rozlohou nepatrný, kosmopolitní ostrovní stát Bahrajn zažil na jaře roku 2011 největší protesty ve své novodobé historii. Ačkoliv byly tyto protesty částečně inspirovány událostmi Arabského jara v Tunisku a Egyptě, jejich kořeny sahají hluboko do dějin Bahrajnu. Základní příčina se možná zdá být zřejmá na první pohled: Bahrajn se nachází na hranicích sunnitského a ší'itského světa. Ačkoliv většina obyvatelstva Bahrajnu je ší'itská, vládnoucí rodina je sunnitská. Zatímco kulturně je většina populace Bahrajnu spíše blíže ší'itskému světu, politicky je Bahrajn vládnoucím klanem al-Chalífa směřován výrazně do světa sunnitského. Jakkoliv je ale v kontextu Bahrajnu sunnitsko-ší'itská rivalita často zmiňována a jakkoliv je režimem samotným využívána k ospravedlnění represivních kroků, ve skutečnosti je pouze jedním z dílčích faktorů. Nejde totiž jen o pouhou existenci této rivality, ale především o způsob, jakým determinuje některé kroky bahrajnského establishmentu, které v důsledku vedou k nárůstu celospolečenského sociálního a politického napětí. Cílem tohoto článku je tedy poukázat na hlubší – náboženské, sociální, politické a ekonomické – příčiny nespokojenosti bahrajnského obyvatelstva, kvůli nimž se občané Bahrajnu, sunnitě i ší'ité, vydali v únoru roku 2011 do ulic ve statisícových shromážděních. Tento článek si tudíž neklade za cíl rozbor samotných událostí roku 2011: zajímá se spíše o jejich příčiny a snaží se poukázat na fakt, že to, co je svými příznivci nazýváno Protestní hnutí 14. února, je pouze pokračováním a vyvrcholením déle trvajících trendů.

2. Historické kořeny a specifika bahrajnského politického systému

Bahrajn je tvořen soustavou 33 ostrovů v Perském zálivu, které se nachází přibližně 25 km od pobřeží dnešní Saúdské Arábie a přibližně 40 km severozápadně od Kataru. Se svou celkovou rozlohou 760 km² je vlastně jen o necelou polovinu větší než území Prahy. Formální nezávislost na Británii získala tato bývalá kolonie roku 1971. Moc v Bahrajnu zůstala v rukou rodiny al-Chalífa, která tyto ostrovy ovládá od konce 18. století, kdy je dobyla na Persii. Vyhlášení nezávislosti bylo možné teprve poté, co se v roce 1970 iránský šáh Muhammad Rezá Pahlaví definitivně vzdal územních nároků své země vůči Bahrajnu. Šajch 'Ísá bin Salmán al-Chalífa, vládnoucí od roku 1961, byl po vyhlášení nezávislosti v roce 1971 potvrzen coby panovník. V reakci na protesty levicových hnutí z 50. a 60. let měla být připravena ústava a nastolena cesta směrem ke konstituční monarchii britského typu. V prosinci roku 1972 se konaly volby do ústavodárného shromáždění. Volební právo však bylo přiznáno pouze mužům starším dvaceti let (navzdory původním příslibům ženy volit nesměly). Ústava byla schválena roku 1973 a dne 12. prosince 1973 se konaly první volby do nově ustaveného parlamentu. Volit mohli opět pouze mužští občané Bahrajnu starší dvaceti let, což v praxi znamenalo, že v Bah-

rajnu, který měl tehdy 227 000 obyvatel, mohlo volit pouze 24 883 voličů, a ani při účasti přesahující 78 % tak o výsledku nerozhodovalo více než 19 500 hlasů, tj. méně než desetina tehdejší populace. Tato desetina populace zvolila 30 poslanců s tím, že dalších 14 poslanců bylo dosazeno panovníkem a vznikl tak parlament o 44 členech. Zasedal pouze dva roky a jeho funkce byla značně omezená.²

Zatímco v parlamentní demokracii či konstituční monarchii „západního typu“ prezident či panovník předsedu vlády formálně jmenuje na základě doporučení parlamentu v souladu s rozložením sil všešlých z voleb, v Bahrajnu je premiér dodnes určován panovníkem, jenž má jedinou rozhodovací pravomoc v této věci a nemusí k výsledkům voleb vůbec přihlížet. Tímto premiérem sestavený kabinet pak rovněž nemusí žádat o důvěru parlament, nýbrž je opět pouze jmenován panovníkem. Možná však není ale nutno zacházet do takto podrobných procesních otázek, neboť premiér byl v novodobé historii Bahrajnu jmenován pouze jednou. Je jím Chalífa bin Salmán al-Chalífa, strýc současného panovníka. Ve funkci působí už od vyhlášení nezávislosti v roce 1971, tj. téměř 42 let. Podobným způsobem je omezena i zákonodárná moc již tak slabého parlamentu. Panovník může kterýkoliv zákon (i ten, který byl již dříve parlamentem zamítnut) vydat jako královský dekret s platností zákona. Takto to učinil například v roce 1975 s takzvaným *Zákonem o bezpečnosti státu*, který – ve snaze o potlačení pokračujících protestů levicové opozice a dělnických hnutí – umožňoval například vzít podezřelého do vazby až na dobu tří let bez sdělení obvinění, přičemž tato tříletá lhůta mohla být opakovaně prodlužována.³ Parlament tento zákon odmítl, a tak jej panovník vydal 25. srpna 1975 jako dekret, rozpustil parlament a pozastavil platnost ústavy z roku 1973. V roce 1974 byl navíc ustaven tzv. Státní bezpečnostní soud, proti jehož rozsudkům nebylo odvolání. Žádné další volby se již po dobu vlády 'Ísy bin Salmána al-Chalífy nekonaly a stát byl až do roku 2002 řízen pomocí královských dekretů. Selhání ústavního experimentu bylo provázeno masovými protesty a následně i masovým zatýkáním. Na potlačení opozice se tehdy podíleli i britští poradci: nejznámější z nich, Ian Henderson, již dříve nechvalně proslul svým podílem na potlačení povstání Mau Mau v Keni v 60. letech.⁴

Zásadní zlom v dějinách Bahrajnu a vůbec celého Perského zálivu přišel v souvislosti s iránskou islámskou revolucí v roce 1979. Slova Ájatolláha Chomejního o ší'itských komunitách v zahraničí jakožto hrotech pro vývoz islámské revoluce jen dále posilovala obavy bahrajnského režimu. Představitelé iránského režimu navíc znovu

2) *Union Interparlementaire: Bahrain 1973 Elections*, http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/BAHRAIN_1973_E.PDF, 24. 7. 2012.

3) *Crystal 2007*, 168.

4) *Human Rights Watch: U.K. Should Open Files on Bahrain Torture - Role of U.K. National Seen as Pivotal*, <http://www.hrw.org/news/2000/01/10/uk-should-open-files-bahrain-torture>, 27. 7. 2012.

obnovili teritoriální nároky na bahrajnské území, které se od roku 1970 zdály být vyřešeny.⁵ Obavy bahrajnského režimu se pak ještě více prohloubily na podzim roku 1979, kdy ve východních a na ropu bohatých provinciích Saúdské Arábie propukly nepokoje vyvolané místní početnou ší'itskou menšinou, etnicky příbuznou s bahrajnskými ší'ity.⁶ Bahrajnští ší'ité k Íránu do určité míry skutečně vzhlíželi nejen proto, že byl ší'itský, ale i proto, že situace před íránskou islámskou revolucí – totiž autoritativní režim podporovaný Velkou Británií a Spojenými státy – nepostrádala paralely s bahrajnskou situací. Írán pak současně dodnes chápe Bahrajn jako své misijní území a dodnes si ve své propagandě neodpustí jedinou příležitost k ostré kritice bahrajnského režimu.⁷

Vládnoucí rodina al-Chalífa se v minulosti snažila bahrajnskou ší'itskou populaci uklidnit jmenováním členů významných ší'itských rodů na některé z méně důležitých administrativních pozic a ministerstev. Už od 70. let se tak bylo možné v Bahrajnu setkat se ší'itským ministrem zdravotnictví, spravedlnosti, financí a zemědělství, veřejných staveb, energetiky a vodního hospodářství, dopravy a komunikací. Avšak klíčové posty jako například funkce premiéra, předsedy parlamentu, ministra obrany a ministra zahraničí jsou dodnes obsazovány výhradně sunnity. Ačkoliv ší'ité představují přibližně 60–70 % bahrajnského muslimského obyvatelstva, jsou dodnes zastoupeni pouze přibližně ve 20 % klíčových vládních, politických a vysokých úřednických postů.⁸

Vliv Íránu se na území Bahrajnu začal projevovat téměř okamžitě po událostech íránské islámské revoluce, a to prostřednictvím činnosti takzvané *Islámské fronty za osvobození Bahrajnu* (*al-Džabha al-Islámíja li at-tahrír al-Bahrajn*), která vystupovala jako domácí opoziční organizace, ačkoliv byla výrazně podporována právě z Íránu. Jak se později ukázalo, řada členů této organizace byla ve skutečnosti příslušníky íránských revolučních gard. Toto hnutí, které mělo vedle svých íránských zakladatelů jen velmi málo příznivců v místní bahrajnské ší'itské komunitě, se mělo pokusit o likvidaci čelných představitelů režimu a nastolení teokratického autoritativního režimu podle íránské vzoru. Dne 13. prosince 1981 bylo 75 členů tohoto hnutí zatčeno. O násilný puč se toto hnutí, opět s podporou Íránu, pokusilo ještě jednou roku 1987. Každé další ší'itské opoziční hnutí se od té doby musí vyrovnávat s obviněním z pokusu o puč po vzoru *Islámské fronty*. Většina bahrajnských ší'itů přitom podobné pokusy o násilný převrat odmítla a *Islámská fronta za osvobození Bahrajnu* neměla větší podporu ší'itské veřejnosti.⁹

5) Rabi a Kostiner 1999, 121.

6) Rabi a Kostiner 1999, 120.

7) Ze současné rétoriky viz například výroky o Bahrajnu na <http://www.presstv.ir/> a <http://www.alalam.ir/>, které jsou „hláskými troubami“ íránskému režimu v angličtině a arabštině.

8) Crystal 2007, 167.

9) Rabi a Kostiner 1999, 121.

Vedle írácko-íránské války byl pokus o ozbrojený převrat v roce 1981 důvodem pro založení *Rady pro spolupráci zemí Zálivu* (*Gulf Cooperation Council – GCC*). Sunnitské státy Perského zálivu se v této organizaci spojily, aby vytvořily hradbu rozrůstání íránské vlivu.¹⁰ K tomu jim měly dopomáhat zbrojní kontrakty s Velkou Británií a Spojenými státy, které v bahrajnském přístavu zakotvily svou Pátou flotilu. Při příležitosti konference zemí GCC v roce 1982 byl v bahrajnské metropoli Manáma odhalen monument na nově vybudované kruhové křižovatce, tzv. Perlovém náměstí. Tento *Památník GCC* odkazoval k dávné minulosti Bahrajnu jakožto zemi lovců perel a skládal se ze šesti pilířů ve tvaru vzednutých lodních plachet, reprezentujících šest členů GCC, které podpíraly obří perlu symbolizující samotný Bahrajn. V době svého odhalení to byla nejvyšší stavba v zemi a byl to paradoxně tento monument, nacházející se na kruhovém objezdu v centru hlavního města, nedaleko nejvýznamnějších finančních center a institucí, ale i na dosah od chudinských ší'itských čtvrtí Sanábis a Džidd Hafs, který se v roce 2011 stal „bahrajnským Tahrírem“. Po revolučních událostech se pomník změnil v zapovězený symbol a byl zbořen, nicméně před rokem 2011 se běžně objevoval například i v turistických průvodcích jako místní chloub a jedna z ikon Bahrajnu. Do roku 2011 figuroval například i na půldinárové minci.

3. Boj o demokracii, boj s demokracií

Počátkem 90. let byl Bahrajn zasažen hlubokou recesí. Zásoby ropy se začaly tenčit. Okolní ropné státy omezily své zakázky vůči Bahrajnu z důvodu poklesu cen ropy na světových trzích. Saúdská a kuvajtská finanční pomoc ochabla v důsledku války v Perském zálivu. Hrubý domácí produkt klesl o téměř 2,5 %, došlo ke zvyšování nepřímých daní a nárůstu nezaměstnanosti na více než 30 %. Sociální nůžky se ještě více rozevřely, což vedlo k dalším sériím protestů.¹¹ V roce 1992 sice panovník oznámil založení poradního sboru, jehož členové měli být vybráni z čelných ekonomických, náboženských a akademických elit, ovšem tento krok nemohl požadavky veřejnosti na větší participaci ve správě věcí veřejných uspokojit. Opozice vůči režimu již v této době měla výrazně náboženskou profilaci, což ale nebylo dáno pouze vnitřními proměnami – vládě se totiž v 70. letech podařilo oslabit sekulární levicová hnutí identifikující se na základě třídní příslušnosti a vzniklé vakuum vyplnila hnutí uvažující více v etnických a sektářských kategoriích.¹²

Významnou tvář opozice v této době se stal bývalý člen rozpuštěného parlamentu ze 70. let a soudce nejvyššího náboženského soudu Abdulamir al-Džamrí. Po sérii násilných střetů se opozice obrátila k umírněnější formě protestu a snažila se svou

10) Habeeb 2012, 19.

11) Rabi a Kostiner 1999, 124.

12) Rabi a Kostiner 1999, 123.

nespokojenost vyjádřit sérií petic. Pod jednu z nich, volající po obnovení parlamentu, se jí podařilo získat více než 20 000 podpisů: a to nejen mezi ší'ity, ale i mezi sunnity a zbyvajících levicovými aktivisty.¹³ Demonstrace proti narůstající míře nezaměstnanosti a korupci probíhaly po celou první polovinu 90. let a vyvrcholily v listopadu 1995 tím, co někteří pozorovatelé nazývali *bahrajnskou intifádou*.¹⁴ Protesty byly provázeny vandalem, zapalováním odpadků, pouličními šarvátkami s policií a dokonce i bombovými útoky namířenými proti zahraničním pracovníkům.¹⁵ Režim odpověděl tvrdě – zatčením několika stovek opozičních představitelů včetně al-Džamrího, který byl původně odsouzen k 10 letům vězení a vysoké pokutě, ovšem nakonec během 24 hodin od vynesení rozsudku byl omilostněn.¹⁶ Reportáž na britském *BBC Channel Four* z roku 1999 obsahuje potají vynesené záběry desetitisícových demonstrací a hovoří o věznění a mučení žen a nezletilých.¹⁷

V roce 1999 nastoupil na trůn Hamad bin 'Isá al-Chalífa. S jeho nástupem byly zpočátku spojovány velké naděje. Nový král zrušil platnost výše zmíněného *Zákona o bezpečnosti státu* z r. 1975. Rovněž propustil politické vězně, přislíbil reformy a návrat k ústavě z roku 1973, a tedy i ke konstituční monarchii. Dne 14. února 2001 – a toto datum bude pro události roku 2011 klíčové – se konalo referendum o takzvané *Národní akční chartě*, klíčovém reformním dokumentu, který měl vést k sepsání ústavy. Dokument byl schválen 98,4 % voličů.¹⁸ Král následně oznámil vytvoření ústavy podle vzoru z roku 1973. Nově měl být ustaven parlament o dvou stejně velkých komorách: vyšší volená komora se zákonodárnou pravomocí a nižší komora s poradní funkcí jmenovaná panovníkem. Ústavními dodatky z roku 2002 byl ale tento příslib obrácen naruby. Formálně byl dvoukomorový parlament zachován, avšak zatímco je dolní komora (*Madžlis an-Nawwáb*) volená, horní komora (*Madžlis aš-Š'úra*) je jmenována panovníkem. Zákonodárnou moc přitom mají podle těchto ústavních dodatků obě komory, přičemž horní komora jmenovaná panovníkem navíc disponuje právem veta. Výsledkem je parlament, jehož jedna komora může být do určité míry výsledkem relativně svobodných voleb a mohou v ní teoreticky zasedat i opoziční a ší'itští zástupci, ovšem skutečná moc této

komory je v podstatě symbolická až poradní, neboť může být kdykoliv přehlasována komorou druhou, složenou z králových věrných.¹⁹ A zatímco do volené komory se zástupci opozice mohou dostat (za předpokladu, že se jim podaří vyhrát ve volebních okrscích důmyslně ohraničených tak, aby ty sunnitské byly menší a měly ve výsledku více zástupců – tzv. *gerrymandering*), ve druhé komoře disponující právem veta zasedají pouze lidé loajální panovníkovi a zástupci opozice (nejen té ší'itské) tak mohou být efektivně obcházeni. A kdyby i tento mechanismus kontroly selhal, má panovník vždy možnost vydat jakýkoliv zákon jako královský dekret. Opoziční strany v čele s největší ší'itskou stranou *al-Wifáq* v reakci na tyto dodatky vyzvaly k bojkotu voleb v roce 2002, byť uvnitř samotné opozice zaznívaly i názory, že by ústava samotná měla být akceptována coby základ pro další politický vývoj. Zveřejněná diplomatická depeše z ambasády Spojených států z roku 2004 se o výzvách k bojkotu ústavy vyjadřuje velmi negativně a argumentuje tím, že volby z roku 2002, které *al-Wifáq* a další opoziční hnutí prohlásily za referendum o ústavě, přilákaly 53 % voličů, což je prý podle autora depeše „*vítězství pro krále a ústavu podle všech demokratických měřítek*“.²⁰

V roce 2004 se čtyři opoziční organizace (ší'itský *Al-Wifáq*, arabsko-socialistická *Společnost národně-demokratické akce*, nacionalistické *Vlastenecké shromáždění* a ší'itsko-islamistický *Amal*, přímý nástupce *Islámské fronty za osvobození Bahrajnu*) pokusily o zvrácení všech těchto ústavních dodatků, ovšem nejvyšší soud dal za pravdu panovníkovi a ve svém rozhodnutí konstatoval, že „*navrhovat změny v ústavě smí pouze král a parlament*“.²¹ Soud se tímto uchýlil k argumentaci kruhem – panovník nastaví nespravedlivý způsob sestavování parlamentu s tím, že námítky vůči tomuto procesu smí navrhnout pouze panovník nebo parlament takto nespravedlivě sestavený. Opoziční skupiny začaly sbírat podpisy pod protestní petice, na což ovšem režim odpověděl zatčením 19 čelných opozičních představitelů, kteří se tak stali prvními politickými vězni od nástupu krále Hamada bin 'Isá al-Chalífy v roce 1999. Tato vlna represí pak znamenala zklamání nadějí vkládaných do reformy slibovaných novým panovníkem a vedla k sérii pouličních nepokojů na jaře roku 2005.²²

Na druhé straně si ale formálně slabý parlament dokázal v této době vybojovat určitou míru nezávislosti. Doložit to lze na konkrétních příkladech z roku 2004. Jedním z nich je kauza selhání systému bahrajnských penzijních fondů ohrožující celoživotní úspory obyvatelstva. Parlament tehdy sestavil vyšetřovací komisi, která proti vůli

13) *Crystal 2007*, 169.

14) *Rabi a Kostiner 1999*, 126.

15) *Human Rights Watch: Human Rights Watch World Report 1998 – BAHRAIN*, <http://www.hrw.org/legacy/worldreport/Mideast-02.htm>, 3.12.2012.

16) *K rozsudku nad al-Džamrím viz: Human Rights Watch: Harsh Sentence Against al-Jamri Condemned – Bahrain Security Courts Unfair, Should Be Abolished*, <http://www.hrw.org/news/1999/07/07/harsh-sentence-against-al-jamri-condemned>, 27. 7. 2012.

17) *BBC – Channel 4: Channel 4 report on human rights abuses in Bahrain*, <http://video.google.com/videoplay?docid=1407567243827985805>. 27. 7. 2012

18) *Quilliam 2011*, 83.

19) *Quilliam 2011*, 84

20) *Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (4. ledna 2004, sign.: 04MANAMA7)*, *NDI Tackles the 2002 Constitution* (<http://wikileaks.org/cable/2004/01/04MANAMA7.html>), 27. 7. 2012).

21) *Quilliam 2011*, 87.

22) *Quilliam 2011*, 87.

vlády skutečně provedla nezávislé vyšetřování a odhalila rozsáhlá pochybení ve správě těchto fondů a vnesla sérii obvinění ze zpronevěry veřejných prostředků. Komise tehdy vyzvala k interpelacím klíčových ministrů. Vláda pak musela pod tlakem výsledků vyšetřování a v obavě před dalšími politickými dopady tohoto skandálu uvolnit více než 40 milionů amerických dolarů k záchraně systému důchodového pojištění jako takového.²³ Další příklady nacházíme v diplomatické korespondenci zveřejněné v rámci Wikileaks. Ve svých komentářích z roku 2004 si zástupci americké ambasády v Manámě opakovaně „stěžují“ na to, že prosazení právních úprav klíčových pro americké zájmy v zemi již není zdaleka tak snadné jako dříve a že nejen ší'itští, ale nyní stále častěji i sunnitští poslanci jsou čím dál tím asertivnější. Například ve věci dohod o 98. dodatku k *Římské chartě* (statutu *Mezinárodního trestního tribunálu* – ICC), na jehož základě by bylo možné vyjimat americké občany z požadavku na vydávání osob ke stíhání podle Římské charty ze států, které v této věci uzavřou s USA bilaterální dohodu, si americký velvyslanec Robert Stephen Ford téměř stěžuje, že „parlament je daleko více asertivní a dokázal již mocným ministerstvům, jako je ministerstvo financí, způsobit pořádné bolení hlavy, když se postavil proti jejich politice.“²⁴ V jiné depeši čteme shrnutí diskuzí kolem *Zákona o zločinném spolčení* (*Conspiracy Law*), za který USA v Bahrajnu lobbovaly v rámci boje proti terorismu. Ambasáda shrnuje, jak bahrajnské straně opakovaně předávala americkou a marockou verzi tohoto zákona jako případnou inspiraci a že začlenění podobné právní normy se jeví jako problematické, zejména kvůli odporu sunnitských islamistických poslanců parlamentu, kteří se opět dokázali vládě postavit. Robert Stephen Ford pak píše, že: „prognóza ministra o tom, že *Zákon o zločinném spolčení* bude v parlamentu pěkně tvrdým oříškem, je patrně správná. Někteří sunnitští islamisté v parlamentu, ale i příslušníci ší'itské sekulární opozice chovají sympatie k těm, kdož byli v loňském roce krátkodobě zadržováni pro podezření ze zločinného spolčení za účelem páchání kriminálních deliktů.“²⁵

V jiné téměř aforistické depeši Ford píše: „Demokracie je tvrdá řehole [...] dokonce i v Bahrajnu.“²⁶ Ford si všímá toho, že snad vůbec poprvé v dějinách země uvažuje některý vysoký politický představitel o dobrovolné rezignaci v reakci na tvrdou kritiku

své osoby po skandálu s penzijními fondy. V téže depeši ale Ford upozorňuje, že se vláda tohoto reformního tempa začíná obávat, neboť parlament (a to dokonce i jeho horní, panovníkem jmenovaná komora) se začíná stále častěji stavět proti panovníkově linii. „*Je bahrajnská vláda Jekyllem, nebo Hydem? A který z nich vládne zrovna teď?*“ ptá se americký velvyslanec v narážce na to, co vnímá jako určitou schizofrenii bahrajnské politiky, a vedle příkladů pozitivních reforem vyjmenovává i sérii incidentů poukazujících na to, že se vláda narůstajícího sebevědomí parlamentu a emancipace opozičních hnutí zalekla a začala světu nastavovat, abychom navázali na Fordovo přirovnání, spíše tvář pana Hydea.²⁷ V roce 2005 tak byla například schválena série zákonů, jimiž byla zvýšena věková hranice pro účast v politických stranách a hnutích, a které rovněž výrazně zkomplikovaly přijímání darů ze zahraničí pro nevládní organizace.²⁸

4. Populační politika „at-tadžnis as-sijásí“ a její demografické dopady

Jak může vypadat ona hydeovská tvář bahrajnského režimu, se ukázalo v září roku 2006, kdy vysoký státní úředník súdánského původu s přístupem k utajovaným skutečnostem, Dr. Saláh al-Bandar, vynesl na veřejnost informace o údajném systematickém programu radikálního sunnitského křídla režimu na zvýšení sektářského napětí a další marginalizaci ší'itské většiny. Zpráva je souborem dokladů o konkrétních vládních opatřeních, mezi něž mělo patřit zakládání nenávisných webových stránek podněcujících sektářské násilí, nasazování informátorů do ší'itských organizací, sledování ší'itských aktivistů tajnými službami, organizace protidemonstrací v období ší'itských nepokojů, objednané články do prestižních blízkovýchodních médií, zakládání virtuálních hnutí, jež by byla ve skutečnosti řízena vládou a která by publikovala zprávy systematicky vyvracející informace bojovníků za lidská práva. Součástí měla být také manipulace voleb a dokonce i program konverze ší'itů k sunnitskému islámu. Za toto vše prý měla bahrajnská vláda utratit přibližně 6 milionů amerických dolarů.²⁹ Zpráva obsahuje výčet konkrétních osob, popis jejich zapojení v údajném spiknutí a je podložena desítkami dokumentů, jako jsou např. dopisy, směnky, výpisy z účtů, stvrzenky, účty za hotel apod. Tvrzení v této zprávě však není možné ověřit a i při interpretaci předložených dokumentů

23) Crystal 2007, 170.

24) *Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě* (4. března 2004, sign.: 04MANAMA368), *Bahrain and Article 98: Slow Motion* (<http://wikileaks.org/cable/2004/03/04MANAMA368.html#>, 27. 7. 2012).

25) *Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě* (24. února 2004, sign.: 04MANAMA264), *Conspiracy Law Possibilities – Meeting with MOJ* (<http://wikileaks.org/cable/2004/02/04MANAMA264.html#>, 27. 7. 2012).

26) *Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě* (1. března 2004, sign.: 04MANAMA252), *Democracy is Hard Work ... Even in Bahrain* (<http://wikileaks.org/cable/2004/03/04MANAMA252.html#>, 27. 7. 2012).

27) Tamtéž.

28) *Human Rights Watch: Letter to His Majesty Shaikh Hamad bin Isa Al Khalifa on the Amendments to Law 18 (1973) on Public Gatherings*, <http://www.hrw.org/news/2006/06/07/letter-his-majesty-shaikh-hamad-bin-isa-al-khalifa-amendments-law-18-1973-public-gat>, 27. 7. 2012.

29) *Zpráva pod názvem „Bahrajn – demokratická volba a proces vylučování“ je dostupná v arabštině* (Bandar, S. (2006): *al-Bahrajn: al-Chijáru'd-Dimoqrátí wa-Álijátí'l-Iqsá'* (http://wikileaks.org/wiki/Censored_Bahrain_Bandargate_report_2006, 27. 7. 2012). *V anglickém diskurzu je zpráva běžně známa pod názvem „Bandargate report“.*

je opatrnost na místě. Představitelé opozice o pravdivosti zprávy nepochybují. Jak jeden z nich prohlásil: „I kdyby ty podepsané šeky ukazovaly jenom to, že členové kabinetu mají obchodní zájmy v zahraničí, tak by to bylo porušením ústavy.“³⁰ Ať už je tedy Bandarova zpráva pravdivá či nikoliv, její zveřejnění znamenalo další z mnoha zklamání pro všechny ty, kdož s nadějí vzhlíželi k reformním příslibům.

A zatímco se bahrajnská vláda plně soustředila na svůj hon na ší'ity, v zemi narůstal i sunnitský radikalismus a celá společnost se stále více polarizovala. Ambasáda USA na jaře roku 2004 podávala pravidelnou zprávu o přítomnosti teroristických organizací v zemi a mezi nimi vedle ší'itského Hizballáhu, jehož vlajky prý „vlají na každém protestu před americkou ambasádou“, a domácí Fronty za osvobození Bahrajnu, zmiňovala i sunnitskou *al-Qá'idu*.³¹ V dalších zprávách, souhrnně informujících o stavu terorismu v zemi, se pak daleko častěji hovořilo o aktivitách sunnitských organizací a o zatčení téměř 50 osob podezřelých z napojení na *al-Qá'idu*.

Většina příznivců ší'itské opozice je sice umírněná a odmítá projevy násilí, avšak minimálně od poloviny 90. let se v ulicích Bahrajnu objevovaly malé skupinky ší'itských výtržníků vyvolávajících šarvátky s policií. Kolem roku 2004 se tyto šarvátky začaly stávat téměř folklórem a „pravidelnými událostmi.“³² Na druhou stranu byly takovéto násilné střety záležitostí několika desítek, maximálně stovek jedinců, zatímco mainstreamová nenásilná opozice dokázala do ulic přivést desetitisíce lidí, jak se ukázalo například v rámci do té doby největší demonstrace v Bahrajnu, kterou uspořádala ší'itská hnutí v únoru roku 2006 v reakci na teroristický útok na ší'itskou mešitu al-Askarí v iráckém městě Sámarrá. Demonstrace se tehdy zúčastnilo téměř 100 000 osob. Síla této ší'itské odpovědi opět přispěla k posílení obav z emancipace ší'itů v zemi.³³

Ší'ité samotní se ve své většině radikalizaci bránili a dodnes brání, ovšem jak píše Jill Crystal v roce 2007, tj. čtyři roky před událostmi z jara roku 2011: „Ší'itští klerikové, jako například Šajch Ísá Qásim, vyzývají k poklidným protestům, avšak míra frustrace narůstá.“³⁴ V diplomatické depeši americké ambasády v Manámě z dubna roku 2008 čteme: „Malé, leč násilné skupinky ší'itské chudiny, frustrované pokračující diskriminací a tím, co vnímají jako příliš pomalý postup reformem, se téměř každý týden střetávají s policií. Sunnit-

ská minorita, která ovládá zemi a kontroluje většinu bezpečnostních složek, zatím reaguje zdrženlivě, ovšem jediná chyba by [za současné situace – pozn. Z. T.] stačila k nebezpečné eskalaci.“³⁵ V jiné depeši z roku 2009 hovořil americký chargé d'affaires Christopher Henzel o pouličních šarvátkách jakožto o každodenním jevu v ší'itských čtvrtích, který se prakticky stal „volnočasovou aktivitou“ některých jejich mladých obyvatel: „Napětí mezi bahrajnskou vládnoucí sunnitskou minoritou a ší'itskou majoritou je už mnoho let na bodu varu. Značná část tohoto napětí se pak projevuje na půdě parlamentu, v místních médiích, jakož i v soukromých pŕtkách mezi vůdci ší'itské komunity a vládou. Projevuje se rovněž v omezených projevech pouličního násilí, které čas od času přitáhnou pozornost světových médií. [...] Důvěryhodné kontakty uvnitř ší'itské komunity nám sdělily, že pouze malá menšina podporuje tyto bandy ší'itských mladíků, kteří se po většinu víkendových večerů pouštějí do šarvátek s policií. Tyto šarvátky se odehrávají už celá léta a jsou častější za chladnějšího počasí. Postupně se pro ně ustálil nepsaný scénář, kterého se obě strany zpravidla drží: přibližně tucet mladíků začne pálit odpadky a házet kamení na pořádkovou policii, která odpovídá slzným plynem a gumovými projektily. Policie poté protestující pronásleduje, leč málokdy někoho chytí. Ve většině případů není nikdo zraněn.“³⁶

V téže depeši si však Henzel všímá toho, že po zatčení vůdce opoziční strany *al-Haqq* Hasana Mušajm'ý do „standardního scénáře“ v té době již „pravidelných“ pouličních šarvátek v ší'itských čtvrtích s vzrůstající frekvencí vstupuje nový nebezpečný fenomén: totiž útoky na asijské přistěhovalce. Strana *al-Haqq* je radikálnějším křídlem ší'itského mainstreamového hnutí *al-Wifáq*, od něhož se oddělila roku 2005. Příčinou rozkolu byla účast *al-Wifáqu* ve volbách, s čímž se radikálové kolem Mušajm'ý odmítali smířit. Henzel tehdy varoval: „Mladí příznivci Mušajm'ý se minimálně ve třech případech obrátili proti jihoasijským gastarbeiterům; jeden Pákistánec byl dokonce upálen zaživa. Všechny bahrajnské politické strany tyto útoky odsoudily s jednou důležitou výjimkou hnutí *al-Haqq* a jeho uvězněného vůdce Hasana Mušajm'ý. Jeho vyznavači nesnášejí jihoasijské migranty, neboť velké množství policistů nižších šarží se rekrutuje právě mezi Pákistánci [...] Útoky na Jihoasijce zvyšují riziko, že rozzlobení či vyděšení policisté by mohli při budoucích konfrontacích se ší'itskou mládeží reagovat přehnaně. Tyto útoky by rovněž mohly poskytnout vládě záminku ke změně dosavadních pravidel hry.“³⁷

30) *The New York Times: Report cites bid by Sunnis in Bahrain to rig elections*, http://www.nytimes.com/2006/10/02/world/middleeast/02bahrain.html?pagewanted=print&_r=0, 27. 7. 2012

31) *Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (17. dubna 2008, sign.: 08MANAMA252), Scen setter for Secretary Rice's Visit to Bahrain* (<http://wikileaks.org/cable/2008/04/08MANAMA252.html>, 27. 7. 2012).

32) *Crystal 2007, 171.*

33) *Crystal 2007, 171.*

34) *Crystal 2007, 171.*

35) *Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (17. dubna 2008, sign.: 08MANAMA252), Scen setter for Secretary Rice's Visit to Bahrain* (<http://wikileaks.org/cable/2008/04/08MANAMA252.html>, 27. 7. 2012).

36) *Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (1. dubna 2009, sign.: 09MANAMA190), Bahrain Street Clashes: The Rules, and Breaking* (<http://wikileaks.org/cable/2009/04/09MANAMA190.html#>, 27. 7. 2012).

37) *Tamtéž.*

Nárůst sektářského napětí a odporu vůči zahraničním státním příslušníkům na území původně kosmopolitního a tolerantního Bahrajnu je třeba zasadit do širšího kontextu, neboť se lze domnívat, že se právě zde nachází jedna z klíčových rozbušek současných událostí. Na území Bahrajnu žilo v roce 2010 něco přes 1,2 milionu obyvatel. Z tohoto počtu se drtivá většina hlásí k některé z větví islámu, zbytek v řádech jednotek procent připadá na náboženské minority (judaismus, hinduismus, křesťanství). Jablkem sváru je především vzájemný poměr sunnitů a šíitů z celkového počtu muslimského obyvatelstva. Přesná čísla nejsou známa, neboť sunnitská vláda od vyhlášení nezávislosti Bahrajnu žádný cenzus podle náboženského vyznání neprovedla.³⁸ Všechny odhady jsou tak pouze rámcové nebo odvozené pomocí vypočtených populačních křivek od jediného průzkumu tohoto typu provedeného britskou správou v roce 1941. Tehdy měl poměr šíitů k sunnitům činit 48 % ku 52 %.³⁹

Soudobé odhady nejčastěji uvádějí, že z celkového počtu muslimských obyvatel Bahrajnu se jich 65–70 % hlásí k šíitské větvi islámu a 30 % k větvi sunnitské.⁴⁰ Bahrajnská vládnoucí rodina si velmi dobře uvědomuje rizika plynoucí z této situace a podle tvrzení opozice usiluje o cílenou populační politiku s cílem získat pro sunnitské obyvatelstvo většinu.⁴¹ Na internetu, na blozích odpůrců režimu a na sociálních sítích se lze v kontextu této populační politiky setkat s označením *at-tadžnis as-sijásí*, což je možno volně přeložit jako *politická naturalizace*. Důsledky této politiky činí z výsledků místního sčítání lidu a dalších demografických statistik překvapivě napínavé čtení.

Bahrajn prožívá nebyvalou populační explozi. Od roku 1980 do roku 2002 se populace tohoto ostrovního království zdvojnásobila (z 347 000 na 700 000 obyvatel).⁴² Vysoké zastoupení cizinců, kteří mohou, zejména v malých státech Zálivu, jako je např. Katar, Spojené arabské emiráty nebo Kuvajt, tvořit většinu populace, je pro tuto oblast do určité míry typické – ropný průmysl přitahuje jak levnou pracovní sílu, tak zaměstnání nadnárodních korporací. Bahrajnská vláda však těmto cizincům, pocházejícím zejména ze sunnitských zemí, hromadně uděluje občanství ve zjednodušeném řízení: například v roce 2005 bylo občanství tímto způsobem uděleno 50 až 60 tisícům saúdskoarabských občanů, což znamenalo skokový nárůst populace o 5 % se všemi demografickými důsledky s tím spojenými. V jiném případě zase bylo občanství uděleno při-

bližně 8 000 příslušníků kmene Dawásir, který nyní žije na území Saúdské Arábie, ovšem historicky údajně pochází z Bahrajnu. Vláda pak měla v roce 2002 tyto osoby ze Saúdské Arábie hromadně svázat na hraniční přechod na Mostu krále Fahda, aby se mohly zúčastnit bahrajnských voleb.⁴³

Ještě v roce 2007 se hovořilo o tom, že Bahrajn je mezi státy Perského zálivu (tehdy spolu s Ománem) výjimečný tím, že počet cizinců nepřekračuje počet rodilých Bahrajnců.⁴⁴ To již ale neplatí, neboť v posledních letech došlo k dalšímu prudkému vzestupu. V roce 2008 měl Bahrajn již 775 000 obyvatel a v následujících dvou letech tento počet, především v důsledku imigrace, narostl o téměř další polovinu na 1 100 000 obyvatel, přičemž většinu tohoto nárůstu tvoří naturalizovaní cizinci, kteří do země přišli teprve v posledních třech letech. V roce 2010 už v zemi žilo více cizinců (666 000) než bahrajnských občanů (568 000), přičemž i nárůst počtu bahrajnských občanů dalece přesahoval přirozený přírůstek populace.⁴⁵ Většina těchto migrantů byla do země přizvána vládou ze sunnitských zemí – vedle ostatních států Zálivu zejména ze Sýrie, Jordánska, Jemenu, Pákistánu, Indie, Bangladéše či Indonésie. Každý druhý obyvatel Bahrajnu je dnes v důsledku této politiky přistěhovalcem a tento trend dále pokračuje. Jedním z projevů vysoké míry migrace, při níž mladí mužští migranti zanechávají své rodiny ve své původní vlasti, je fakt, že ve věkové kategorii 15–64 let připadají téměř dva muži na jednu ženu,⁴⁶ ačkoliv ve stabilní populaci by měl být tento poměr přibližně 1:1. Tento výkyv přitom začíná kolem roku 2006 a s prudkým nárůstem počtu obyvatel téměř přesně koreluje.⁴⁷ Nejdůležitějším důsledkem této imigrační politiky je však fakt, že nejčastěji uváděný poměr procent šíitů vůči sunnitům (70:30) již dnes nemusí vůbec platit. Když se například Justin Gengler ve své disertační práci pokusil o jeden z vůbec prvních výzkumů veřejného mínění obyvatelstva Bahrajnu, který by reflektoval i náboženské zázemí respondentů, zjistil mimo jiné, že soudě dle náhodně vybraného vzorku (při započítání statistické chyby a s možnými rozptyly danými velikostí vzorku

38) Rabi a Kostiner 1999, 121.

39) Cherif 2011

40) Rabi a Kostiner 1999, 121; Crystal 2007, 167.

41) Crisis Group Middle East Report: Bahrain's Sectarian Challenge, <http://www.crisisgroup.org/~media/files/middle%20east%20north%20africa/iran%20gulf/bahrain/bahrain%20sectarian%20challenge.pdf>, 27. 7. 2012, s. 7.

42) Index mundi: Bahrain – population, <http://www.indexmundi.com/facts/bahrain/population#SP.POP.TOTL>, 27. 7. 2012.

43) Crisis Group Middle East Report: Bahrain's Sectarian Challenge, <http://www.crisisgroup.org/~media/files/middle%20east%20north%20africa/iran%20gulf/bahrain/bahrain%20sectarian%20challenge.pdf>, 27. 7. 2012, s. 8.

44) Crystal 2007, 167.

45) Census 2010 – General tables, http://www.census2010.gov.bh/results_en.php, 27. 7. 2012.

46) Tamtéž.

47) Index mundi: Bahrain – population, <http://www.indexmundi.com/facts/bahrain/population#SP.POP.TOTL>, 27. 7. 2012.

500 respondentů) by sunnitě museli tvořit přibližně mezi 37 až 47 % a ší'ité mezi 52 až 62 % celkové muslimské populace.⁴⁸

5. Rozevírání sociálních nůžek

Výrazná imigrace sice může pomáhat sunnitům vyrovnat poměr sil, avšak současně činí z Bahrajnu jednu ze zemí s nejvyšší hustotou obyvatelstva na kilometr čtvereční (1660 obyvatel na km² v roce 2011).⁴⁹ To má své důsledky nejen v oblasti bydlení, ale především pro beztak omezený trh pracovních příležitostí, kde jsou sunnitě a zahraniční pracovníci systematicky upřednostňováni.⁵⁰ Získat představu o bahrajnském trhu práce přitom není jednoduché, neboť veřejně dostupné údaje si na první pohled výrazně protirečí.

Oficiální míra nezaměstnanosti se v roce 2005 měla pohybovat kolem 15 % a mezinárodní organizace tehdy varovaly, že bez podstatných stimulů pracovního trhu by mohla do roku 2013 vzrůst až na 35 %.⁵¹ Koncem roku 2010 měla nezaměstnanost podle vládních zdrojů údajně činit přibližně 4 %, ⁵² podle vnějších pozorovatelů měla stále zůstávat na úrovni přibližně 15 %.⁵³ Příčiny těchto disproporcí nejsou jasné, ovšem patrně budou způsobeny odlišnými metodikami, resp. odlišnými definicemi nezaměstnaného.

Podle odhadů vypracovaných samotným korunním princem Bahrajnu Salmánem bin Hamad al-Chalífou v roce 2005 se očekávalo, že do roku 2013 se bude o 40 000 volných pracovních míst ucházet až 100 000 osob. V téže studii se upozorňuje na fakt, že valnou většinu nových pracovních míst vytvořených před rokem 2005 před-

stavovaly nekvalifikované a málo placené profese, navíc určené především pro levnou pracovní sílu ze zahraničí. Přes 80 % pracovních míst vytvořených v letech 1990–2002 bylo obsazeno cizinci.⁵⁴ Studie, z níž je stále ještě cítit určitý závan dobové reformní atmosféry, byla na svou dobu „prorocká“, neboť již v roce 2005 citovala slova předsedy Světového ekonomického fóra Augusta Lopeze Clarose: „*Nakonec vám zůstane obrovské množství velmi vzdělaných mladých lidí, kteří budou velmi frustrováni, neboť v ekonomice země není místo, kde by mohli uplatnit své schopnosti a rozvinout svůj potenciál.*“⁵⁵

Příslušníci ší'itské většiny sice mohou být vzdělaní, pocházejí ze střední vrstvy a mohou být připraveni tvrdě pracovat, ovšem ve veřejném sektoru a státem vlastněných podnicích, které jsou stále nejvýznamnějším zaměstnavatelem (v roce 2005 tvořil veřejný sektor přes 90 % pracovních míst⁵⁶), jsou ší'ité přesto nuceni vykonávat méně kvalifikované práce, zatímco naturalizovaní cizinci z Pákistánu a Saúdské Arábie získávají nejlepší místa, včetně postů ve státní službě. Tento trend platí pro bahrajnské obyvatelstvo obecně – zaměstnat gastarbeitery je levnější než platit státní občany. Ovšem když už dojde na zaměstnání státních občanů, mají být preferováni sunnitě.⁵⁷ Většina ší'itů pak spadá do střední a nižší třídy a obývá přelidněné, venkovské a periferní čtvrti, často proti své vůli – v důsledku vyvlastňování půdy pro průmyslové a developerské projekty.⁵⁸ Oproti tomu privilegované sunnitské rodiny sídlí ve výstavných centrech měst a pečlivě izolovaných rezidenčních čtvrtích.⁵⁹ Právě k tomuto tématu odkazovali demonstranti, kteří v únoru a březnu roku 2011 mávali jednodinárovými bankovkami: poukazovali tím na fakt, že čelní představitelé režimu získali lukrativní pozemky za symbolickou cenu jednoho bahrajnského dináru.⁶⁰

48) Gengler 2009. Autor zveřejnil některé ze svých závěrů na osobním blogu, jehož kvalita umožňuje přímou citaci. Viz *Bahrainpolitics: Facts on the Ground: A Reliable Estimate of Bahrain's Sunni-Shi'i Balance, and Evidence of Demographic Engineering*, <http://bahrainpolitics.blogspot.cz/2011/04/facts-on-ground-reliable-estimate-of.html>, 27. 7. 2012.

49) *The World Bank: Population density (people per sq. km of land area)*, <http://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST>, 3. 12. 2012.

50) Rabi a Kostiner 1999, 121.

51) *Crisis Group Middle East Report: Bahrain's Sectarian Challenge*, <http://www.crisisgroup.org/~media/files/middle%20east%20north%20africa/iran%20gulf/bahrain/bahrain%20sectarian%20challenge.pdf>, 27. 7. 2012, s. 9.

52) *Bahrain Economic Development Board: Bahrain Economic Quarterly 4/2010*, <http://www.bahrainedb.com/uploadedFiles/Bahraincom/BahrainForBusiness/BEQ%20Q4%202010%20v13.pdf>, 3. 12. 2012, s. 26.

53) *Al Masah capital Management Limited: MENA: The Great Job Rush - The 'unemployment' ticking time bomb and how to fix it*, http://almasahcapital.com/uploads/report/pdf/report_23.pdf, 6. 12. 2012, s. 7.

54) *Crown Prince's Court and the Economic Development Board: Reforming Bahrain's Labour Market*, <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fbahrainonline.org%2Fattachment.php%3Fattachmentid%3D11072%26d%3D1101846103&ei=WVN9UJNXkJWzBqyDgIAB&usq=AFQjCNHY4xyIO1jPAGuaQcgN2KERhVZSA>, 27. 7. 2012.

55) Tamtéž.

56) *Al Masah capital Management Limited: MENA: The Great Job Rush - The 'unemployment' ticking time bomb and how to fix it*, http://almasahcapital.com/uploads/report/pdf/report_23.pdf, 6. 12. 2012, s. 7.

57) *Crisis Group Middle East Report: Bahrain's Sectarian Challenge*, <http://www.crisisgroup.org/~media/files/middle%20east%20north%20africa/iran%20gulf/bahrain/bahrain%20sectarian%20challenge.pdf>, 27. 7. 2012, s. 10.

58) Rabi a Kostiner 1999, 121.

59) Rabi a Kostiner 1999, 121.

60) Cherif 2011, 117.

Zpráva organizace International Crisis Group, která prováděla terénní výzkum v šířitských čtvrtích, hovoří velmi explicitně o výrazných sociálních rozdílech, přičemž následující popis pochází z roku 2005, tj. ještě z období před populační explozí: „Vesnice v okolí Manámy byly tvořeny zchátralými domy, často i s deseti a vícečlennými rodinami obývajícími tutéž hliněnou chatrč se třemi místnostmi. V některých případech sdílejí členové rodiny vnitřní prostory s domácím zvířectvem, což jen prohlubuje žalostné podmínky a představuje jasná zdravotní rizika. Přes 40 000 rodin marně čeká na nějakou formu sociálního bydlení. Ulice zaplněné nezaměstnanými nebo podzaměstnanými⁶¹ mladými muži nejsou výjimkou. Mnozí z nich jsou přitom nadšení pro jakoukoliv práci, avšak jsou rozzlobení tím, že nemohou najít místo, které by je uživilo, případně tím, že tuto práci ztrácejí kvůli zahraničním zaměstnancům. Obtíže a frustraci dovršuje naprostá absence jakékoliv záchranné sociální sítě. Státem garantovaný systém [zdravotního a sociálního – pozn. Z. T.] pojištění neexistuje a lékařskou péči těm obyvatelům, kteří si ji nemohou dovořit, poskytuje pouze několik ubohých zdravotních středisek. Ceny bytů a nemovitostí mezitím dramaticky vzrostly a ze šířitských vesnic se staly předměstské slumy, jejichž obyvatelé nemají šanci na únik.“⁶²

Systematické zaměstnávání sunnitských cizinců ve státním a veřejném sektoru, který zůstává největším zaměstnavatelem, je předmětem kritiky především v bezpečnostních složkách, kam je šířitům přístup údajně zcela zapovězen. Příslušníci šířitské většiny kvůli tomu získávají dojem, že jsou občany druhého řádu a že si vláda na jejich zvládnání najímá zahraniční „žoldáky“. Tento pocit se pak projevoval i při protestech v roce 2011, při nichž zaznívala hesla jako: „Policie z Pákistánu: jak chcete mít bezpečno?“⁶³

Ačkoliv měla být podle vlády oficiální míra nezaměstnanosti počátkem roku 2009 cca 4 %, míra nezaměstnanosti ve věkové kategorii 15–24 let dosahovala až 25 %, tj. většinu nezaměstnaných tvořili mladí lidé.⁶⁴ Statistiky trhu práce, které by rozlišovaly

61) Termínem podzaměstnanost standardně používaným i v České republice se označuje situace, kdy uchazeči o zaměstnání musejí z důvodu přetlaku na trhu práce přijímat místa neodpovídající jejich vzdělání a schopnostem, pracovat pouze na částečný úvazek nebo za příliš nízkou mzdu.

62) Crisis Group Middle East Report: Bahrain's Sectarian Challenge, <http://www.crisisgroup.org/~media/files/middle%20east%20north%20africa/iran%20gulf/bahrain/bahrain%20sectarian%20challenge.pdf>, 27. 7. 2012, s. 10.

63) Al-Džazíra: Bahrain: shouting in the dark, <http://www.youtube.com/watch?v=xaTKDMY> OBOU, 29. 7. 2012 (dokumentární film, režisér: Welsh, May Ying, 18. minuta filmu).

64) Carnegie Endowment for International Peace: Impact of the Global Crisis on Bahraini Labor, <http://carnegieendowment.org/sada/2009/07/07/impact%20of%20Dglobal%20D-crisis%20Don%20Dbahraini%20Dlabor/33z8>, 6. 12. 2012.

mezi sunnitskou a šířitskou pracovní silou, neexistují, ovšem s ohledem na výše uvedené skutečnosti se předpokládá, že šířité obecně a zejména šířitská mládež jsou nezaměstnaností a z ní plynoucí chudobou a frustrací ohroženi více než sunnité. Výše uvedené skupinky radikální mládeže zapalující pneumatiky a vyvolávající pravidelné potyčky s policií pocházejí právě z přelidněných šířitských čtvrtí a vesnic jako jsou Sanábis, Džidd Hafs, Sitra, Dajh či Nuwajdrát.

Jedna z diplomatických depeší USA obsahuje výsledky průzkumu, který si zastupitelství nechalo provést mezi mladými sunnity a šířicity. Výsledky poukazují na značný pesimismus šířitské mládeže ve vztahu k pracovním příležitostem. Autor depeše dochází k závěru, že ačkoliv se pracovní příležitosti pro šířitskou mládež od roku 2005 možná rozšířily, narážejí na nezámě a absenci pracovních návyků, případně neochotu pracovat za nízkou mzdu. Předchází diskriminace na trhu práce a nutnost konkurovat levné pracovní síle ze zahraničí vedla do jisté míry k současnému nedostatku motivace a *de facto* ke vzniku bludného kruhu sociálního vyloučení. Respondenti přiznávali, že ani oni sami by samozřejmě nezaměstnali někoho, kdo zapaluje pneumatiky v ulicích.⁶⁵ Sociální znevýhodnění šířitské mládeže tím do určité míry ze setrvačnosti replikuje samo sebe.

Šířité se snaží si pocitovanou diskriminaci v přístupu k zaměstnání ve veřejné sféře do určité míry vynahrazovat podnikáním. Až 70 % všech bahrajnských živnostníků údajně tvoří šířité⁶⁶ a do jisté míry si právě v tomto sektoru mohou alespoň někteří vykompenzovat svůj jinak podřízený status. Výsledkem je zajímavý paradox, kdy se sice vládě daří zamezit přístupu šířitů do bezpečnostních složek a klíčových postů veřejné správy, ovšem nad některými klíčovými segmenty průmyslu a obchodu kontrolu spíše ztrácí. Zpráva organizace *International Crisis Group* z roku 2005 tak cituje místního novináře, loajálního k opozici, který vysvětluje, že „sunnité drží politickou moc, ovšem šířité zase mají vliv v komerční sféře.“⁶⁷ Šířité pak podle téže zprávy dominují ropnému průmyslu a výrobě hliníku. Současně je ale pracovní trh nastaven tak, že se ani šířitským podnikatelům nevyplatí zaměstnávat domácí obyvatelstvo. V roce 2010 bylo soukromými podniky zaměstnáno pouze necelých 50 000 Bahrajnců a více než 350 000 cizinců. A zatímco počet zahraničních zaměstnanců v soukromém sektoru výrazně rostl, beztak malý počet bahrajnských státních občanů zaměstnaných v soukromém sektoru

65) Diplomatská depeše velvyslanectví USA v Manámě (28. prosince 2009, sign.:09MANAMA737), *Bahrain's Youth: Worried about Jobs, Skeptical of Political Authority and Open to America* (<http://wikileaks.org/cable/2009/12/09MANAMA737.html>), 3. 12. 2012.

66) Crisis Group Middle East Report: Bahrain's Sectarian Challenge, <http://www.crisisgroup.org/~media/files/middle%20east%20north%20africa/iran%20gulf/bahrain/bahrain%20sectarian%20challenge.pdf>, 27. 7. 2012, s. 10.

67) Tamtéž.

stagnoval.⁶⁸ Tento fenomén není typický jen pro Bahrajn a například v Kuvajtu a Saúdské Arábii už byla přijata opatření k posílení pozic domácího obyvatelstva na trhu práce spočívající v několikaletém moratoriu na vydávání pracovních povolení cizím státním příslušníkům, podpoře vzdělávání a daňových úlevách.⁶⁹ Například snahy o zavedení alespoň minimální formy podpory v nezaměstnanosti formou jednoprocentního odvodu na sociální pojištění ale zase narazily v Bahrajnu na odpor jak mezi zaměstnavateli, pro něž *de facto* znamenaly plošný nárůst daní, tak mezi ší'itskými duchovními. Ti sice připustili jejich možný sociální přínos, ovšem jakožto formu pojištění (na které islámské právo nahlíží jako na formu hazardu) je odmítli jako neislámské.⁷⁰

6. Závěr

V říjnu roku 2010 se v Bahrajnu konaly v pořadí třetí parlamentní volby. Jeden ze vzácných pohledů na tuto událost z pera západního komentátora, publikovaný na stránkách deníku *The Guardian*, o nich píše jako o volbách konaných ve stínu „rostoucího napětí a obav z návratu k autoritářství“.⁷¹ Volby byly provázeny zatýkáním opozičních představitelů a pokračujícími násilnými protesty v ulicích. Avšak ani *gerrymandering*, ani zatčení více než 20 opozičních vůdců a dalších přibližně 400 jejich příznivců nemohlo zabránit *al-Wifáq* ve vítězství a zisku 18 ze 40 křesel.⁷² Ačkoliv *al-Wifáq* volby v podstatě vyhrál, musel zůstat i nadále v opozici proti silnější koalici sunnitských stran a nezávislých kandidátů.

Počátkem roku 2011, u příležitosti 10 let od referenda o Národní akční chartě z roku 2001, které je považováno za počátek reformního experimentu, se na sociálních sítích začaly objevovat výzvy k protestům přímo inspirované událostmi v Tunisku a Egyptě. 14. únor 2011 byl v těchto výzvách po vzoru Egypta nazýván „Dnem hněvu“.

68) Bahrain Economic Development Board: *Bahrain Economic Quarterly* 4/2010, <http://www.bahrainedb.com/uploadedFiles/Bahraincom/BahrainForBusiness/BEQ%20Q4%202010%20v13.pdf>, 3. 12. 2012, s. 25.

69) Al Masah capital Management Limited: *MENA: The Great Job Rush - The 'unemployment' ticking time bomb and how to fix it*, http://almasahcapital.com/uploads/report/pdf/report_23.pdf, 6. 12. 2012.

70) Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (28. prosince 2009, sign.: 09MANAMA737), *Bahrain's Youth: Worried about Jobs, Skeptical of Political Authority and Open to America* (<http://wikileaks.org/cable/2009/12/09MANAMA737.html>), 3. 12. 2012).

71) *Guardian: Bahrain's elections overshadowed by crackdown on Shia protesters*, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/oct/22/bahrain-elections-overshadowed-crackdown>, 22. 7. 2012.

72) *Gulf Daily News: Independents the biggest winners*, <http://www.gulf-daily-news.com/NewsDetails.aspx?storyid=290557>, 29. 7. 2012.

Požadavky předkládané protestujícími byly formulovány výrazně sociálně: zaznívala v nich témata jako korupce, svoboda projevu, nezaměstnanost či sociální rozdíly. Sunnitsko-ší'itské napětí se v nich projevovalo voláním po rovnosti a jednotě sunnitů a ší'itů. Nejvýraznějšími politickými tématy byly požadavky na odstoupení premiéra a na spravedlivější rozdělení volebních obvodů. K účasti na protestech byli zváni příslušníci obou komunit. Ještě v předvečer „Dne hněvu“ se vláda pokoušela obyvatelstvo „uplatit“ jednorázovou finanční dávkou ve výši 1000 bahrajnských dinárů (přes 50 tisíc korun českých podle aktuálního kurzu).⁷³ Ovšem tento populistický krok již na připravovaných protestních akcích nic nezměnil.

Samotný „Den hněvu“ byl sice provázen potyčkami s policií a vyžádal si desítky zraněných na obou stranách, ovšem během samotných protestů nedošlo k žádným ztrátám na životech. První oběť nepokojů nezahynula přímo při demonstracích. K úmrtí jedenadvacetiletého mladíka jménem Alí 'Abdu'l-hádí Sálíh Džafar al-Mušajm-⁷⁴ došlo mimo hlavní vřavu a přes několikrát vyšetřování jej dodnes obestírá řada nejasností. Mušajm-⁷⁴ byl postřelen do zad z bezprostřední vzdálenosti policejní brokovnicí nedaleko svého bydliště v době, kdy se již v daném místě žádné protesty nekonaly. Nezávislá vyšetřovací komise založená panovníkem k vyšetření události jara roku 2011 později došla k závěru, že Mušajm-⁷⁴ova smrt byla důsledkem neadekvátního použití síly policejní hlídkou, jejímž jediným úkolem bylo dohlížet na klid v ulicích po rozchodu demonstrantů.⁷⁵

V reakci na Mušajm-⁷⁴ovu smrt se k protestům přidalo i největší ze ší'itských hnutí – *al-Wifáq*. Demonstranti se sešli 15. února na Perlovém náměstí, kde zahájili okupační protest. Někteří si přinesli stany a deky, odhodláni trávit na náměstí i noci. V noci ze 16. na 17. února zaútočila policie na spící demonstranty, a to nejen obušky a slzným plynem, nýbrž i brokovnicemi s ostrou municí. Terčem útoku se stali i přítomní lékaři, ženy a děti. Na místě zůstali čtyři mrtví a stovky zraněných.⁷⁶ Všichni poslanci *al-Wifáq*

73) Bahrain News Agency: *Cabinet hails BD 1000 royal donation for every Bahraini family*, <http://www.bna.bh/portal/en/news/447128>, 30. 11. 2012.

74) *Džafar al-Mušajm-⁷⁴ nebyl v žádném příbuzenském vztahu s Hasanem al-Mušajm-⁷⁴cou, vůdcem strany al-Haqq. Jde o shodu jmen.*

75) *Cherif* 2011, 228-229.

76) *Sestřih záběrů z těchto událostí viz v: Al-Džazíra: Bahrain: shouting in the dark*, <http://www.youtube.com/watch?v=xaTKDMYOB0U>, 29. 7. 2012 (dokumentární film, režisér: Welsh).

na protest ještě tentýž den složili mandáty. V následujících dnech se do ulic vydalo 100 000 – 300 000 příznivců opozice,⁷⁷ ale také přibližně 300 000 příznivců režimu.⁷⁸

V „Manámském jaru“ se do značné míry střetly touhy obyčejných občanů země po politických, společenských a hospodářských reformách s představami autoritativního režimu, přičemž obě strany na celý problém nahlíží ze zcela neslučitelných perspektiv. Protestující na Perlovém náměstí zpočátku požadovali jakousi „monarchii s lidskou tvářičkou“ a zachování reformního kurzu a teprve později, po zklamání svých nadějí, přešli k požadavku na úplné svržení režimu. Představitelé režimu a okolních sunnitských arabských zemí se ale domnívali a domnívají, že jakákoliv demokratizace Bahrajnu by znamenala další emancipaci ší'itské většiny, kterou – v rámci boje o kontrolu nad Perským zálivem – vnímají jako „pátou kolonu“ Íránu. Výsledkem je bludný kruh: obava z možné podvrtné činnosti ší'itů vede k udržování autoritářského systému a perzekuci ší'itů, které plodí radikalizaci bahrajnských ší'itů, posílení jejich skupinové identity a nárůst opozičních aktivit ší'itů, které jsou pro převážně sunnitský režim dokladem toho, že ší'itů je třeba se obávat a bránit se vládou tvrdé ruky.

Například depeše amerického velvyslanectví v Manámě ze srpna roku 2008, publikovaná na Wikileaks,⁷⁹ přitom ono časté tvrzení bahrajnské vlády o napojení ší'itské opozice na Írán staví do poněkud nelichotivého světla: „Vždy, když se toto tvrzení objeví, žádáme bahrajnskou vládu, aby se s námi podělila o své důkazy. Dodnes [depeše pochází z roku 2008 – pozn. Z. T.] jsme žádné přesvědčivé důkazy o íránských zbraních nebo o finanční podpoře íránské vlády neviděli a to minimálně od poloviny 90. let, kdy byli zatčeni příznivci Ajatolláha Širázího [...]“.⁸⁰ Tatáž depeše pak poukazuje na fakt, že bahrajnská vláda na jedné straně sice oficiálně zastává protiíránské stano-

visko a neváhá kdykoliv použít „íránskou kartu“ proti opozici, ovšem tatáž bahrajnská vláda současně udržuje s Íránem obchodní i diplomatické styky a íránské banky působí na bahrajnském území.⁸¹ V otázce vztahů ší'itské opozice k Íránu či vztahu řadových ší'itů k íránským duchovním a jejich žákům pak autor depeše připouští, že řada čelných představitelů opozice studovala v íránském Qomu, ovšem na druhé straně je to do značné míry i proto, že za vlády Saddáma Husajna byla írácká centra ší'itského duchovního života pro Bahrajnce nedostupná. Ší'itské duchovní s vazbami na íránská duchovní centra údajně následuje asi jen 30 % bahrajnských ší'itů a ideje íránské islámské revoluce a konceptu *velájat-e faqih* prý ve skutečnosti oslovují pouze velmi malou část bahrajnské ší'itské populace.⁸² William Habeeb ve své studii o příčinách současného napětí v Bahrajnu uvažuje, že by to překvapivě mohl být spíše vývoj v Iráku, než-li vliv Íránu, který by mohl sehrát rozhodující roli v dalším směřování událostí v Bahrajnu.⁸³ Činí to v odkazu na fakt, že i v Iráku Saddáma Husajna vládla sunnitská minorita ší'itské majoritě.

Úvaha o příčinách soudobých nepokojů v Bahrajnu tak vede k paradoxnímu závěru. Nejčastěji zmiňovaná sunnitsko-ší'itská rivalita je sice významným zdrojem současných nepokojů, ovšem současně je to tentýž způsob dualistického uvažování – „sunnité vs. ší'ité“, „GCC vs. Írán“ – který způsobuje prohlubování a replikaci sociálních nerovností a politické nesvobody zasahující celé obyvatelstvo. Nahlížení sociálních problémů striktně sektářským prizmatem pak vedlo k dalšímu prohlubování polarizace bahrajnské společnosti, která se naplno projevila během nepokojů na jaře roku 2011.

Použité zdroje

Literatura

CRYSTAL, J. (2007): Eastern Arab States. In: Long, David E., Reich, Bernard a Gasiowski, Mark: *The Government and Politics in the Middle East and North Africa*. Colorado: Westview Press.

DORAN, Michael Scott a SHAIKH, Salman (2011): Bahrain – Island of Troubles. In: Pollack, Kenneth M. a Byman, Daniel L.: *The Arab Awakening: America and the Transformation of the Middle East*. Washington: Brookings.

HABEEB, William Mark (2012): *The Middle East in Turmoil: Conflict, Revolution and Change*. Santa Barbara: Greenwood.

77) Záznam demonstrace „Pochod za mučedníky“: YouTube: *More than 600 Thousands protesters hit streets in Bahrain – Masíratu'l-wifá' li's-šuhadá'*, <http://www.youtube.com/watch?v=CqPoeLIHnjc>, 3. 12. 2012.

78) Záznam demonstrace „Za národní jednotu“: YouTube: *Mulchisu't-tadžammuci'-Wahdat'il-Watanija – Šabáb li-Adžli'l-Bahrajn*, <http://www.youtube.com/watch?v=qDcIUymuPws>; <http://www.youtube.com/watch?v=SNshYDfEpME> 3. 12. 2012 (dvě části).

79) Na tutěž depeši odkazují i Doran a Shaikh (2011, 192).

80) Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (5. srpna 2008, sign.: 08MANAMA528), *Bahrain's Relations with Iran* REF: A. 07 MANAMA 1045 B. 07 MANAMA 1070 C. 07 MANAMA 1016 D. MANAMA 22 E. MANAMA 220 F. MANAMA 430 G. MANAMA 442 (<http://wikileaks.org/cable/2008/08/08MANAMA528.html#>, 22. 7. 2012). Tuto depeši zveřejnil například britský deník *Guardian* 15. února 2011, tj. měsíc, před prohlášením Saúdského ambasadora: *Guardian: WikiLeaks cables show no evidence of Iran's hand in Bahrain unrest*, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/15/wikileaks-no-evidence-iran-bahrain>, 22. 7. 2012.

81) Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (5. srpna 2008, sign.: 08MANAMA528), *Bahrain's Relations with Iran* REF: A. 07 MANAMA 1045 B. 07 MANAMA 1070 C. 07 MANAMA 1016 D. MANAMA 22 E. MANAMA 220 F. MANAMA 430 G. MANAMA 442 (<http://wikileaks.org/cable/2008/08/08MANAMA528.html#>, 22. 7. 2012).

82) Tamtéž.

83) Habeeb 2012, 23.

CHERIF, Mahmoud a kol. (2011): *Report of the Bahrain Independent Commission of Inquiry* (<http://www.bici.org.bh/BICIreportEN.pdf>, 29. 11. 2012).

QUILLIAM, Neil (2011): Political Reform in Bahrain: The Turning Tide. In: Ehteshami, Anoushiravan a Wright, Steven: *Reform in the Middle East Oil Monarchies*. Reading: Ithaca press.

RABI, Uzi a KOSTINER, Joseph (1999): The Shi'is in Bahrain: Class and Religious Protest. In: Bengio, Oofra a Ben-Dor, Gabriel: *Minorities and the State in the Arab World*. Lynne Rienner Publishers, Inc.

Prameny

Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (4. ledna 2004, sign.: 04MANAMA7), *NDI Tackles the 2002 Constitution* (<http://wikileaks.org/cable/2004/01/04MANAMA7.html>, 27. 7. 2012).

Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (28. prosince 2009, sign.: 09MANAMA737), *Bahrain's Youth: Worried about Jobs, Skeptical of Political Authority and Open to America* (<http://wikileaks.org/cable/2009/12/09MANAMA737.html>, 3. 12. 2012).

Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (24. února 2004, sign.: 04MANAMA264), *Conspiracy Law Possibilities – Meeting with MOJ* (<http://wikileaks.org/cable/2004/02/04MANAMA264.html#>, 27. 7. 2012).

Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (1. března 2004, sign.: 04MANAMA252), *Democracy is Hard Work ... Even in Bahrain* (<http://wikileaks.org/cable/2004/03/04MANAMA252.html#>, 27. 7. 2012).

Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (4. března 2004, sign.: 04MANAMA368), *Bahrain and Article 98: Slow Motion* (<http://wikileaks.org/cable/2004/03/04MANAMA368.html#>, 27. 7. 2012).

Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (17. dubna 2008, sign.: 08MANAMA252), *Scenesetter for Secretary Rice's Visit to Bahrain* (<http://wikileaks.org/cable/2008/04/08MANAMA252.html>, 27. 7. 2012).

Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (5. srpna 2008, sign.: 08MANAMA528), *Bahrain's Relations with Iran REF: A. 07 MANAMA 1045 B. 07 MANAMA 1070 C. 07 MANAMA 1016 D. MANAMA 22 E. MANAMA 220 F. MANAMA 430 G. MANAMA 442* (<http://wikileaks.org/cable/2008/08/08MANAMA528.html#>, 22. 7. 2012).

Diplomatická depeše velvyslanectví USA v Manámě (1. dubna 2009, sign.: 09MANAMA190), *Bahrain Street Clashes: The Rules, and Breaking* (<http://wikileaks.org/cable/2009/04/09MANAMA190.html#>, 27. 7. 2012).

Audiovizuální díla

Al-Džazíra: *Bahrain: shouting in the dark*, <http://www.youtube.com/watch?v=xaTKDMYOB0U>, 29. 7. 2012 (dokumentární film, režisér: Welsh, May Ying, 18. minuta filmu).

BBC – Channel 4: *Channel 4 report on human rights abuses in Bahrain* (<http://video.google.com/videoplay?docid=1407567243827985805>, 27. 7. 2012).

YouTube: *More than 600 Thousands protesters hit streets in Bahrain – Masíratu'l-wifá' li'š-šuhadá'*, <http://www.youtube.com/watch?v=CqPoeLIHnjc>, 3. 12. 2012.

YouTube: *Mulchisu't-tadžammuci'-Wahdat'il-Wataníja – Šabáb li-Adžlí'l-Bahrajn*, <http://www.youtube.com/watch?v=qDclUyumuPws> a <http://www.youtube.com/watch?v=SNshYDFePME> 3. 12. 2012 (dvě části).

Internetové zdroje

Al Masah capital Management Limited: *MENA: The Great Job Rush - The 'unemployment' ticking time bomb and how to fix it*, http://almasahcapital.com/uploads/report/pdf/report_23.pdf, 6. 12. 2012.

Bahrain Economic Development Board: *Bahrain Economic Quarterly 4/2010*, <http://www.bahrainedb.com/uploadedFiles/Bahraincom/BahrainForBusiness/BEQ%20Q4%202010%20v13.pdf>, 3. 12. 2012.

Bahrainpolitics: *Facts on the Ground: A Reliable Estimate of Bahrain's Sunni-Shi'i Balance, and Evidence of Demographic Engineering*, <http://bahrainipolitics.blogspot.cz/2011/04/facts-on-ground-reliable-estimate-of.html>, 27. 7. 2012.

Bahrain News Agency: *Cabinet hails BD 1000 royal donation for every Bahraini family*, <http://www.bna.bh/portal/en/news/447128>, 30. 11. 2012.

Bandar, S. (2006): *al-Bahrajn: al-Chijáru'd-Dimoqrátí wa-Álijáti'l-Iqsá'* (http://wikileaks.org/wiki/Censored_Bahrain_Bandargate_report_2006, 27. 7. 2012).

Census 2010 – General tables, http://www.census2010.gov.bh/results_en.php, 27. 7. 2012.

Carnegie Endowment for International Peace: *Impact of the Global Crisis on Bahraini Labor*, <http://carnegeendowment.org/sada/2009/07/07/impact%2Dof%2Dglobal%2Dcrisis%2Don%2Dbahraini%2Dlabor/3328>, 6. 12. 2012.

Crisis Group Middle East Report: *Bahrain's Sectarian Challenge*, <http://www.crisisgroup.org/~media/files/middle%20east%20north%20africa/iran%20gulf/bahrain/bahrain%20sectarian%20challenge.pdf>, 27. 7. 2012.

Crown Prince's Court and the Economic Development Board: *Reforming Bahrain's Labour Market*, <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fbahrainonline.org%2Fattachment.php%3Fattachmentid%3D11072%26d%3D1101846103&ei=WVN9UJNXkIWzBqyDglAB&usq=A-FQJCNHY4xylO1ifPAGuaQcgN2KERhVZSA>, 27. 7. 2012.

Guardian: *WikiLeaks cables show no evidence of Iran's hand in Bahrain unrest*, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/15/wikileaks-no-evidence-iran-bahrain>, 22. 7. 2012.

Guardian: *Bahrain's elections overshadowed by crackdown on Shia protesters*, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/oct/22/bahrain-elections-overshadowed-crackdown>, 22. 7. 2012.

Guardian: *Britain silent on 'Butcher of Bahrain'*, <http://www.guardian.co.uk/politics/2002/jun/30/uk.world>, 24. 7. 2012.

Gulf Daily News: *Independents the biggest winners*, <http://www.gulf-daily-news.com/NewsDetails.aspx?storyid=290557>, 29. 7. 2012.

Human Rights Watch: *Harsh Sentence Against al-Jamri Condemned - Bahrain Security Courts Unfair, Should Be Abolished*, <http://www.hrw.org/news/1999/07/07/harsh-sentence-against-al-jamri-condemned>, 27. 7. 2012.

Human Rights Watch: *Letter to His Majesty Shaikh Hamad bin Isa Al Khalifa on the Amendments to Law 18 (1973) on Public Gatherings*, <http://www.hrw.org/news/2006/06/07/letter-his-majesty-shaikh-hamad-bin-isa-al-khalifa-amendments-law-18-1973-public-gat>, 27. 7. 2012.

Human Rights Watch: *U.K. Should Open Files on Bahrain Torture - Role of U.K. National Seen as Pivotal*, <http://www.hrw.org/news/2000/01/10/uk-should-open-files-bahrain-torture>, 27. 7. 2012.

Human Rights Watch: *Human Rights Watch World Report 1998 – BAHRAIN*, <http://www.hrw.org/legacy/worldreport/Mideast-02.htm>, 3. 12. 2012.

Index mundi: *Bahrain – population*, <http://www.indexmundi.com/facts/bahrain/population#SP.POP.TOTL>, 27. 7. 2012.

Memri.org: *Cartoon In Saudi Paper: Iranian Tentacles Wave Protest Banner In Bahrain*, <http://www.memri.org/gallery/en/anti-american/0/1847.htm>, 22. 7. 2012.

Memri.org: *Saudi Ambassador to Egypt Ahmad Al-Qattan: Iran Should Not Test Our Power, We Are Capable of Confronting It Militarily*, <http://www.memri.org/report/en/0/0/0/0/0/5198.htm>, 22. 7. 2012.

The New York Times: *Report cites bid by Sunnis in Bahrain to rig elections*, http://www.nytimes.com/2006/10/02/world/middleeast/02bahrain.html?pagewanted=print&_r=0, 27. 7. 2012

The World Bank: *Population density (people per sq. km of land area)*, <http://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST>, 3. 12. 2012.

Union Interparlementaire: *Bahrain 1973 Elections*, http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/BAHRAIN_1973_E.PDF, 24. 7. 2012

Summary

This article attempts to explain the causes of the 2011 Bahraini uprising at the Pearl Roundabout by the means of analyzing the chain of historical events as well as social and demographical statistics, reports of various domestic and foreign NGOs and leaked US Embassy cables. In the first part of this article, a brief historical overview of modern Bahrain is presented, starting with its declaration of independence in 1971 and failure of a "constitutional experiment" in 1973. Islamic revolution in Iran is seen here as one of the breaking points, from which the sectarian Sunni-Shiite strife is becoming more acute. However, contrary to popular explanation, I claim that the "Sunni-Shiite strife" in Bahrain is a self-fulfilling prophecy sui generis. Since the Islamic revolution in Iran and a series of violent incidents, committed by Iran-backed movements (Islamic front for Liberation of Bahrain, for example), the Bahraini government became so much concerned about the "Shiite threat" in its policies that it actually helped to foster tension and to introduce sectarian strife even to those areas, where it was not present before. Whereas the notion of Irani interference into Bahraini matters might be true in the early 1980s, it is becoming problematic since late 1990s. US Embassy cables from the 2000s show that, since late 1990s, the government is unable to support its claims about Shiite ties with Iran by any concrete evidence at all. While Irani moral support to Bahraini opposition is clear, there is currently no evidence of direct cooperation.

However unfounded the claims of Iran's influence on today's Bahraini Shiites might be, the government's actions against the country's Shiite majority are strongly influenced by it. Due to security concerns of the ruling Sunni minority, Shiites are prevented from equality in decision making, employment, conscription, housing etc. The opposition even accuses the government of perpetrating an organized policy of so-called "political naturalization" (at-tajnis as-siyassi) in order to reverse the Sunni-Shiite ratio and make the Sunnis a majority. Unfortunately, affairs like the infamous 2006 "Bandargate" and reports about distribution of Bahraini citizenship to certain Saudi tribes en masse only helped to support these accusations in the eyes of the opposition.

Be it caused by the tajnis or by ordinary economic immigration, typical for the other Gulf states as well, Bahrain's population has nearly doubled in the last four years. I quote the demographical statistics to show the impacts of this population explosion. I quote the US diplomacy cables from 2006-2009 to show that the American diplomats reported many times about the increasing street violence and its causes and that since 2008, they warned that the street mobs turn against foreign nationals, that the policemen (many of whom are foreign nationals) are under too much pressure and that any mistake on either side can lead to much more serious eruptions of violence. I argue that when talking about the Sunni-Shiite tensions in Bahrain, one must understand that the group identity of Bahraini Shiites contains a strong class and social aspects as well.

While the sectarian themes do resonate in the protest, the scope of themes in the 14th February protest movement is much wider. The opposition protests against gerrymandering of electoral districts and against hiring of foreign nationals for security service,

while excluding the Shiites from participation. But they also protest against widespread corruption, appalling housing conditions in the Shiite villages caused by land expropriations for development projects, etc. In the end, I come to a conclusion that the 2011 Bahraini uprising had multiple causes and that while the Sunni-Shiite strife is an important part of these events, putting too much focus on the sectarian dimension of the Bahraini protest only helps to maintain the status quo that caused the protest in the first place.